

«EMPORION», UNA REVISTA DE LA BISBAL, DIVULGADORA DE L'AVANTGUARDA DALINIANA

PEP VILA

LA REVISTA «EMPORION»

Llegeixo a la *Història de la premsa catalana*⁽¹⁾ de Joan Torrent i Rafael Tasis, que «Emporion» fou una publicació bisbalenca, mensual, apareguda per primera vegada l'abril de 1928. Era encobertada, tenia 40 pàgines escrites a dues columnes, amb un format de 270x212mm. La revista era impresa a la Bisbal per E. Gispert, amb redacció a carrer Arcs, núm. 6 bis. Ni l'esmentada *Història de la premsa*, ni la capçalera de la mateixa publicació, donen raó de qui n'era el responsable de la direcció intel·lectual i comercial, qui formava part del seu consell de redacció. A la fitxa d'entrada corresponent hi copien unes ratlles que encapçalen l'article inicial amb què s'obre la revista: «Motius» que il·lustren amb un gravat que reproduïx la capçalera del primer número. Torrent i Tasis desconeixen els números que van sortir al carrer i fins quan es va publicar. Malauradament, quan redacto aquestes pàgines, tampoc no puc aportar dades sobre aquest punt concret ni sobre la gènesi d'aquesta publicació, al costat d'altres referents que encara ens són molt foscos. L'escriptor i cronista de la Bisbal, Pere Lloberas, autor de molts treballs erudits i llibres sobre aquesta població, tampoc en diu res.

Si llegim l'escrit fundacional que obre i justifica l'edició del primer número, ens adonem que la revista, sense dissimular-ho gaire, es declarava portaveu del mercantilisme, de les cases comercials del país. Segons els seus redactors «en el mot comerç hi trobem totes les formes de treball

(1) Bruguera, Barcelona, 1966, vol. II, pàg.61.

ANY I

N.º 1

EMPORION

PUBLICACIÓ MENSUAL

REDACCIÓ I ADMINISTRACIÓ: Arcs, núm. 6, Bis - Teléfon núm. 17 - Apartat núm. 1

LA BISBAL 1.ER D'ABRIL DE 1928

Capçalera d'"Emporion"

i tota la facúndia del capital[...] el comerç és, per a nosaltres, la paraula que encarna totes les realitats de la nostra economia». Aquesta publicació, marcadament publicitària, cantava les excel·lències de la iniciativa privada, l'economia de mercat, el florent comerç a les capitals de comarca. De fet es tractava d'una revista mensual, descaradament propagandística, que es finançava amb els anuncis de botigues, comerços, empreses, articles de luxe, tots els reclams que «encén la competència mercantil». Semblava que tot eren flors i violes abans de la fallida econòmica dels Estats Units del 1929, que va posar en dubte, a Europa i Amèrica, la fortalesa del sistema capitalista.

Més modesta i limitada que la seva germana gran «D'Ací i d'Allà», «Emporion» té un parentiu de qualitat amb la «Revista d'Olot»(1926). Comercialment sembla deutora de «L'Abella d'or», una publicació, en forma de calendari, apareguda en 1915 a Barcelona, dirigida per Lluís Bertran i Pijoan. Més endavant aquesta capçalera la trobarem editada a diverses capitals catalanes. Ambdues publicacions es nodrien de treballs de poesia, prosa i notes històriques encomanades a les millors plomes del moment. Tant l'«Abella d'or» com «Emporion» es finançaven amb una publicitat molt generosa. Suposo que l'aventura bisbalenca acabà fracassant perquè no va trobar el suport suficient de lectors i d'anunciants, decidits a tirar endavant una revista que en certa manera, per la seva qualitat, trencava motllos. Les disquisicions avantguardistes hi convivien amb les altres poètiques modernistes i noucentistes, adreçades, totes, però, a una inmensa minoria.

Si volien que la publicació fos creïble, que s'obrís a un públic culte i selecte, a més de servir d'altaveu dels interessos de botiguers i anunciants, s'havia de dotar d'un embolcall atractiu. Per això li amotllen un contingut artístic i cultural notable, a cavall de formes tradicionals i de noves, la visió d'una espiritualitat molt nostrada. Compten amb la col·laboració de prestigioses plomes que divulguen tots els dominis del saber. I a fe que

ho encerten. Juntament amb els articles de fons, la revista conté una agenda cultural que recull amb nota telegràfica els esdeveniments culturals més puntuals de Girona, Barcelona, Figueres i la Bisbal. A més dels anuncis, alguns bellament dissenyats, els responsables tenen cura del disseny gràfic. En aquests tres números abunden els clixés fotogràfics, les il·lustracions, les obres dels artistes i literats catalans més representatius del moment. D'aquesta manera, en aquella professionalització a les acaballes del noucentisme, aquests esperits sensibles divulgaven la nostra literatura i art, mitificaven la geografia empordanesa, etc.

Entre els escriptors, artistes i historiadors que hi col·laboren o bé que hi surten glossats, destaco els noms de Pere Bosch i Gimpera, Llorenç Brunet, Pere Coromines, Salvador Dalí, Tomàs Garcès, J. Puig Pujades, Tomàs Roig i Llop, Octavi Saltor, Pere Vayreda i Olives, etc. D'aquesta revista editada amb pulcritud, profusament il·lustrada, només n'he sabut veure tres números que es conserven a l'Arxiu Històric de l'Ajuntament de Girona. Si hagués de definir el seu contingut i la línia ideològica que la inspirava, diria que fou una publicació propagandística, que recollia el batec de la vida comercial de la Bisbal i de Figueres. La seva orientació era d'un catalanisme moderat que responia als postulats estètics d'una classe mitjana i una petita burgesia il·lustrada. Com veurem en els índexs dels números conservats, hom recull els actes culturals més importants organitzats per entitats públiques

i privades de les nostres comarques: «Erato» de Figueres, «Ateneu» de Girona, «Societat recreativa Escut Emporità» de la Bisbal, etc.

Diverses publicacions de Barcelona com «La Publicitat», «La Veu de Catalunya» i el diari «La Nau» se'n fan ressò, lloen l'orientació de la revista, la pulcritud del seu disseny, la política cultural que fomentava.

Abans de comentar els articles que m'han interessat més, que són els que toquen la recepció dels nous corrents avantgardistes, sempre amb un esperit de recerca, passo a transcriure els índexs dels tres números. Com veurà el lector, a les

EMPORION

PUBLICACIÓ MENSUAL

PREUS

SUBSCRIPCIÓ: Trimestre: 750 pessetes. - Número solt: 72 pessetes.

ANUNCI

	De 1 a 8 insercions	De 9 a 16 insercions	Més de 16 insercions
Plana entera, 25 ptes. per inserció.	- 20 ptes. per inserció.	- 14 ptes. per inserció.	- 10 ptes. per inserció.
1/2 plana, 15 " "	- 12 " "	- 8 " "	- 6 " "
1/4 " " " "	- 8 " "	- 5 " "	- 4 " "
1/8 " " " "	- 5 " "	- 3 " "	- 2 " "

PER ANUNCI EN LES COBERTES DEMANAR PREUS A L'ADMINISTRACIÓ

CENTRES DE SUBSCRIPCIÓ I ANUNCI:

LA BISBAL - Llibreria Benjami Simón
 GIRONA - Colera de Belli Ojós (Drogas, 4)
 FIGUERES - Llibreria Francisco Cases
 ID - Llibreria Josep Barriena
 SANT JEUDE DE GUARDOS - Llibreria E. Bosch i Viola
 DALFRUGELL - Llibreria de Josep Olives
 PALAMÓS - Llibreria de Salvador Domp
 TORROELLA DE MONTGRÍ - Llibreria de Rajel Bos
 BARCELONA - Llibreria Catalana (Rbla. Catalunya, 17)
 ID - Llibreria Americana (Rambla de les Flors)

Redacció i Administració: Arcs, 6. - LA BISBAL

Anunci de subscripció a la revista "Emporion"

seves pàgines, hi ha articles sobre la història de l'Empordà, ressenyes sobre conferències artístiques i literàries, visions líriques, la valoració del teatre d'època, pàgines memorialístiques, art, música, etc. En lletra menuda glossen els llibres que surten, valoren el centenari del naixement del dramaturg Henrik Ibsen, es fan ressò de la constitució a l'Ateneu de Barcelona del prestigiós premi de novel·la Joan Creixells, etc.

CONTINGUT

Vol. I - Abril de 1928- núm.1

Sumari:

Motius: Els Editors

L'índex cultural dels monestirs de l'Empordà: Dom Jordi Riera

L'Empordà i l'obra d'un poeta seu: Octavi Saltor

Visions del matí: Trinitat Aldrich

Bernat Huc de Serrallonga: Pere Vayreda Olives

A la recerca d'en Pep de la Tenora: Conferència de Pere Corominas al Casino Menestral de Figueres

Adéu Llafranch: Joaquim Bonet i Miró

Els llibres: X

A l'Ateneu de Girona: Conferència del Doctor Bosch i Gimpera

Remarques, Noticiari, Notes d'art per Salvador Dalí, Francisco Vidal i Llorenç Brunet.

Vol. II - Maig de 1928- núm.2

Sumari:

La llum a Empordà

Per la dignitat del nostre teatre per J. Puig Pujades

La despoblació del Camp, per Alfons Puig

A l'Ateneu de Girona

Notícies i impressions entorn les pintures de Castelló, Joan Sutrà.

Els retaules de Castelló

Com ens ha rebut la premsa

Els llibres

El Manifest d'Avantguarda

L'herència de Maragall, Conferència de Tomàs Garcès a la «Sociedad Recreativa Escut Emporità»

Remarques, Noticiari, Notes d'art: Sant Benet adolescent, escultura en marbre de Matamala.- Retaule de l'altar de l'Assumpta i del Natzarè, de l'església de Castelló d'Empúries (clixès J. Subias).

Vol. III -Juny de 1928- núm.3

Sumari:

La industria del suru

Les lligues de Pau, per Pere Vayreda

Un record d'estudiant, per T.Roig

Entorn el conflicte anglo-egipci, per «Horus»

La casa pompeiana, per Joan Bordàs.

Entorn de les pintures de Castelló (acabament) per Joan Sutrà

L'Exposició d'Art Provincial a Figueres, per P.

El Romanticisme de Schumann, conferència de J. Puig Pujades, llegida a la Societat «La Erato» de Figueres i a l'«Ateneu Empordanès» de Barcelona

Corpus Christi, per S.Trulloll Plana

Llibres i Revistes

Remarques, Noticiari, Notes d'art: dibuix de Salvador Dalí. Exposició d'Art provincial celebrada al Casino «Menestral» de Figueres. Detall.

L'INTERÈS PER LA LITERATURA D'AVANTGUARDA. ELS TEXTOS I DIBUIXOS DE SALVADOR DALÍ

Entre la llarga llista de col.laboracions, articles d'història de caire positivista, literaris i artístics, la majoria de clara filiació noucentista, volia destacar unes desconegudes aportacions de Salvador Dalí⁽²⁾ que trenquen esquemes caducs, que palesen les tensions artístiques i culturals de l'època. Aquests treballs avantguardistes⁽³⁾, que divulguen les teories de l'anti-art, donen a la publicació bisbalenca un caire més eclèctic i modern. Són una mostra d'una nova experiència de cultura insòlita i impensable en aquells paratges. A la Bisbal hi havia algun esperit selecte, ben informat, el nom del qual se'ns escapa, que per la seva formació i gust personal coneixia i apreciava les darreres tendències de l'art i de la literatura catalanes. La seva obertura de mires i exigència intel·lectual va permetre la publicació a les pàgines d'«Emporion» del «Manifest Groc», tot just acabat de sortir. Sorpren agradablement que una publicació bisbalenca es faci ressò d'unes reflexions netament avantguardistes, quan l'orientació majoritària de moltes publicacions era marcadament classicista, quan l'ideari noucentista marcava de prop i acotava totes les actuacions culturals del moment.

Desconec fins a quin punt la valoració que fan del món de la publici-

(2) Sobre la figura literària de Salvador Dalí (1904-1989), ofegada per la seva obra com a pintor i il·lustrador, vegeu els dos llibres que informen de la seva obra d'escriptor i agitador cultural durant la seva època de joventut, *Un diari (1919-1920)* (Edicions 62, 1994) i *L'alliberament dels dits (Obra catalana completa)* (Quaderns Crema, Barcelona, 1995).

(3) Pel que fa a la història i la recepció de l'avantguardisme a Catalunya, vegeu el llibre de Joaquim Molas *La literatura catalana d'avantguarda, 1916-1938*, Antoni Bosch, editor, 1983. El volum conté una bona antologia de textos que il·lustren la irrupció i consolidació d'aquest corrent en el nostre àmbit artístic i literari.

tat, el dels anuncis i el comerç són una conseqüència de la nova cultura emergent imposada pel maquinisme. L'exaltació d'aquest nou llenguatge comercial que els editors d'«Emporion» consagren en una editorial al primer número, «Motius», coincideix de ple amb un article signat per Salvador Dalí i Lluís Muntanyà, *Guia sinòptica; L'anunci comercial, publicitat i propaganda* («L'Amic de les Arts», núm. 24, de 30 d'abril de 1928, pàg.24):

«L'anunci comercial ens produeix una emoció d'ordre infinitament superior a la que ens procuren els quilòmetres de pintura qualitativa. L'anunci comercial està regit per les lleis de COMPOSICIÓ i d'ECONOMIA que han governat les produccions de les èpoques més florents».

Més endavant comentarem també una exposició d'art celebrada a Figueres, en la qual Salvador Dalí hi va fer la conferència de clausura parlant del surrealisme. Els redactors d'«Emporion» informen i valoren sobre teories i moviments gairebé ignorats per la massa lectora. Esmenten la figura de Marinetti, futurista italià, acullen manifestacions pictòriques més enllà del gastat realisme del moment.

En una miscel·lània de notes aparegudes al primer número, sota el nom de «Remarques», llegim aquesta declaració d'intencions:

El Manifest d'avantguarda

No s'ha d'oblidar que la voluntat dels editors d'EMPORION en llençar aquesta publicació al carrer, ha estat de servir als seus lectors un recull d'anuncis comercials, amantant amb un conquis artístic-literari de la màxima subtilitat. No troem, doncs, els editors d'aquesta revista, crítics tencats, ni respèctem tota idea, acullen també totes les opinions que no representen una injúria greu o les eines de les que s'hi deriva la nostra via d'esser.

El manifest que a continuació reproduïm, ha estat jaça comentat; però ha estat difusament conegut. Per això, fa més anys, ens hem pregat de reproduir-lo en la seva totalitat.

Així ho fem ho i advertim que no n'acceptem absolutament els seus aspectes com a temps; contemplarem en les idees que s'exposen a través de les planes d'aquesta revista, col·laborar a EMPORION. Tots els d'aquesta cosa sabem respectar la més ampla llibertat, i esperem que els nostres col·laboradors ara com els nostres lectors sabran saludar amb franca galania el pensament divers que venim recollint.

Es d'aquesta manera que nosaltres entenem la germanicada vida social. I és en aquest convenciment que reproduïm el breu manifest que tant de col·laborar ha promogut.

Del present Manifest hem eliminat tota coherència en la nostra actitud. Inutil qualsevol discussió amb els representants de l'actual cultura catalana, negativa artísticament per bé que eficaç en d'altres ordres. La transgència o la correcció conductes als deliquents i lamentables confusionistes de totes les valors, a les més irrespirables atmosferes espirituals, a la més perniciosa de les influències. Exemple: «La Nova Revista». La violenta hostilitat, per contra, situa netament les valors i les posicions i creu una etapa d'esperit higiènic.

Hem eliminat tota argumentació, tota literatura, tota lírica, tota filosofia, a favor de les nostres idees. Existeix una enorme bibliografia i tot l'esforç dels artistes d'avui per a suprir tot això.

Ens limitem a la més objectiva enumeració

de fets; a assenyalar el grotesc i tristíssim aspecte de l'intel·lectualitat catalana d'avui, tancada en un ambient reclosos i putrefacte.

Prevenim de la infecció als encara no contagiat. Aler d'estricta aisépsia espiritual.

Sabem que res de nou arrem a dir. Ens enfrontem, però, que es la base de tot el nou que avui hi ha i de tot el nou que tingui possibilitat de crear-se.

Vivim una època nova, d'una intensitat política imprevista.

El maquinisme ha revolucionat el món. El maquinisme—artífex del circumstancialment indispensable futurisme—ha verificat el canvi més profund que ha conegut la humanitat.

Una multitud anònima—anti-artística—col·labora amb el seu esforç quotidià a l'affirmació

«Els editors d'EMPORION creuen haver concretat definitivament els seus propòsits, en el primer número que publica el present número inicial. D'ell es desprèn que no és propòsit dels editors de la present publicació, presentar una obra deforme, ni llençar al carrer un trencacolls a l'estil de la faceciosa i pacífica follia del senyor Marinetti».

Recordo que Filippo Tommaso Marinetti (1876-1944) fou un escriptor italià, inspirador i teoritzador del moviment futurista, redactor del primer manifest el 1909. Marinetti que vi-

Primera pàgina del "manifest d'avantguarda" publicat per la revista "Emporion".

sità Barcelona el febrer de 1928, va fer una conferència al Teatre Tivoli, el mateix l'any en què es funda «Emporion». Fou un *maître à penser* que influencià Salvat-Papasseit, Foix, Solé de Dojo, Dalí... Sobre les relacions entre Gabriel Alomar, inventor del mot futurisme i Marinetti, vegeu l'article de Giuseppe Sansone, *Gabriel Alomar i el futurisme italià*.⁽⁴⁾

En un altre punt d'aquest recull miscel·lani, donen fe del gust per l'avantguardisme. Encara que no combreguen amb els seus postulats -s'hi acullen, però no s'hi allisten-, imposen al lector una exigència radical en fer-los conèixer una nova estètica al marge dels corrents més oficialistes del moment. És tota una declaració d'intencions:

«Catalunya, que és apta per a totes les manifestacions espirituals, no podia restar en silenci davant el moviment avantguardista, que malgrat tot, ha arribat a interessar al món artístic.

La recent visita de l'estrafolari Marinetti, ha posat un pols de pebre en l'ambient; en aquesta disposició, hom ha llegit un manifest que tres joves apòstols del moviment d'avantguarda ja llençat al carrer.

Aquest manifest és, naturalment, cruentíssim. Iconoclasta per una banda; creador per l'altra. És, també, formidablement gosat. No hi manca el que la majoria admet sota la denominació extravagància.

És, però, en definitiva, el fruit d'una vocació i totes les vocacions són santes i respectables quan tenen tot el caràcter de tals.

No podem, doncs, rebre a so d'aldarull, l'al·ludit manifest. I consti que les planes d'EMPORION trobaran acollida a totes les manifestacions d'avantguarda, com en tenen les de reraguarda.

Diem acollida; no confongueu, però, la nostra disposició amb un allistament a la bandera estrident de les corrents noves.

Un dels firmants de l'al·ludit manifest, és precisament, Salvador Dalí, l'autor de l'explèndid estudi que EMPORION s'honora de publicar en aquest present número.

Revela, la nota artística que enriqueix la nostra publicació, fins a quin grau coneix, Dalí, l'art de la seva predilecció.

Vigorosa la personalitat del nostre artista, afiançada en els camins del sentit generalment admès, avui s'entrega a les giragoneses de les realitzacions extraordinàries amb una fe i un convenciment definitius.

S'anuncia, per a dintre de poc, una conferència, en la que Dalí ha de concretar el seu pensament, entorn de les noves idees i dels nous fets. Serà interessant d'escoltar-lo».

(4) *Actes del quart col·loqui internacional de llengua i literatura catalanes*, Basilea, 1976, publicades per Germà Colon, Publicacions de l'Abadia de Montserrat, 1977, pàgs. 431-457; Gabriel Alomar, *El futurisme italià i altres assaigs*, a cura de A. Ll. Ferrer, Barcelona, 1970.

LA CONFERÈNCIA DE SALVADOR DALÍ: EL SUPERREALISME

En el número III d'«Emporion» (Juny de 1928, pàgs. 68 i 69) hi ha un comentari sigat amb la inicial P., amb data de 28 de maig, que comenta una crònica de l'Exposició Provincial de Belles Arts celebrada aquell any a Figueres, organitzada pel Comitè de les Fires i Festes de Santa Creu. Entre els convidats al cicle de conferències hi havia Rafael Benet, crític-pintor, director de la «Gasetta de les Arts», personatge aquest molt atacat pels avantguardistes perquè simbolitzava juntament amb Joan Sacs la visió de l'art tradicional i caduc. Salvador Dalí va fer l'acte de clausura de l'exposició, parlant del superrealisme⁽⁵⁾:

«La conferència anunciada per a clausurar l'Exposició era esperada

"Dibuix" per Salvador Dalí

(5) En la bibliografia que he pogut consultar, en diverses cronologies sobre l'amplitud i consistència d'aquest moviment, no figura recollida enlloc aquesta primerenca conferència daliniana, any en què Dalí comença la seva etapa d'agitació personal. La primera notícia que conec sobre el tema, és la conferència que Salvador Dalí va fer el 22 de març de 1930 a l'Ateneu de Barcelona: *Posició moral del Surrealisme* («Hèlix», 1930, núm.10, revista de J.R. Masoliver, publicada de Vilafranca del Penedès). El text ha estat editat per Joaquim Molas, *op. cit.*, pàgs. 364-368.

"Estudi" per Salvador Dalí.

amb gran interès, ja que es tractava d'escollir al figuerenc Salvador Dalí perorant sobre un tema tan interessant com és avui el *Superrealisme*. La conferència, noblement dita, és d'una claredat de concepte insuperable mereixent el seu autor les felicitacions que va rebre del nombrós públic allí reunit. Les moltes projeccions amb què fou il·lustrada la conferència ajudaren a fer-la entenedora fins dels menys acostumats a sentir parlar

de coses d'art. En el nostre proper número procurarem inserir-ne alguns fragments» (pàg.69).

Després de la conferència de Salvador Dalí, que ben segur devia trasbalsar la ment dels esperits més benestants, un fet d'humor negre enrarí l'ambient festiu de la sala. Després que el conferenciant hagués acabat la lectura, l'alcalde de Figueres, Sr. Bassols, glossà el valor espiritual de l'exposició, remerciant el seu ajut a tots els participants. En retirar-se de la presidència de l'acte, una indisposició el va fer caure mort als braços del periodista Puig Pujades, que havia presentat Dalí i els altres conferencians.

Per a la cronologia de l'avantguardisme a Catalunya, la conferència que Salvador Dalí dictà a Figueres, que ha passat totalment desapercebuda, i de la qual que jo sàpiga ningú se n'ha fet ressò, és molt important. El 13 de maig de 1928, l'Ateneu «El Centaure» de Sitges, organitzà una les primeres conferències sobre les darreres tendències artístiques i literàries del moment. Entre els convidats prengueren la paraula Josep Carbonell, Salvador Dalí i J.V. Foix. Els textos i les intervencions foren publicats a «L'Amic de les Arts», els els números 24-27 i 29 d'aquell any. El 16 d'octubre, Dalí llegia una altra conferència a la Sala Parés de Barcelona, *Art català relacionat amb el més recent de la jove intel·ligència*, que fou publicada a «La Publicitat» i «La Revista».

El cicle de conferències de Figueres, celebrat durant el mes de maig de 1928 en el magnífic saló del Casino Menestral, entremig del de Sitges i de Barcelona, en el qual hi van participar A. Duran i Sampere, que va delegar la seva lectura en la figura del poeta i dramaturg Ignasi Iglesias, Feliu Elias [Joan Sacs], Rafael Benet i Salvador Dalí (21 de maig), fou ressenyat pel diari «La Veu de l'Empordà»⁽⁶⁾, del qual en transcriu el llarg paràgraf que hi fa referència.

Dalí, que il·lustrà la conferència amb projeccions, remarcà, entre altres fets, la importància i el valor de l'inconscient en la creació artística, la transformació operada pel maquinisme ja que la fotografia i el cinema havien resolt a la meravella l'art imitativa. Per damunt d'altres missions encomanades, l'artista ha de valorar l'acte de crear. Dalí també reivindicà les teories del subconscient de Freud, llargament explotades pels superrealistes. És una llàstima que el text de la conferència ni el catàleg de l'exposició no el tinguem a les mans. Heus ací la crònica d'un periodista de «La Veu de l'Empordà», que signa amb el pseudònim de Giannotti:

«Dilluns dia 21 tingué lloc la darrera conferència del cicle amb què devia clausurar-se l'Exposició que tan bella acollença ha merescut del públic figuerenc.

L'anunci de la conferència d'En Salvador Dalí sobre la darrera forma de l'art, atragué una gernació que omplí la sala de conferències i les dependències annexes, essent molts els qui hagueren de tornar-se'n per manca de lloc on encabir-se.

Féu la presentació del conferenciant, com ja ho havia fet amb els precedents, l'escriptor figuerenc Puig Pujades⁽⁷⁾, el qual dissertà sobre l'elogi de la inquietud i el respecte i consideració que ens devem envers els qui, freturosos d'una major perfecció, lluiten amb els ulls fets en un ideal [...] Els aplaudiments que premiaren la peroració de Puig Pujades es confongueren amb els dedicats pel públic a Salvador Dalí, en posar-se aquest a explicar la seva conferència.

Amb paraula clara, començà demostrant que contra els que molts es creuen, no pot tenir-se l'art imitatiu com a art veritable. L'art, digué, no és pas el Kodak encarregat de fer-nos recordar les nostres petites o grans

(6) Giannotti, *Les conferències de l'Exposició Provincial de Belles Arts*, «La Veu de l'Empordà», any 29, núm. 1233, 26-5-1928. En aquest mateix setmanari es pot llegir un altre article sobre la controvertida figura d'aquest intel·lectual empordanès, *El decàleg d'en Dalí*, (30-6-1928), que és una glossa sobre el míting dels 7 notables avantguardistes davant «El Centaure» de Sitges. Una altra publicació figuerenca de l'època, «El Ampurdán», en un article, *Arte y Cultura* (19-5-1928) comentà el cicle de conferències organitzades per la Comissió d'Art, a excepció de la que va dictar Salvador Dalí.

(7) Josep Puig Pujades (Figueres 1883-Perpinyà 1949). Narrador, dramaturg i publicista. En 1926, Dalí va il·lustrar la seva novel·la *L'oncle Vicenç* amb 28 dibuixos. Coneixem també un retrat de Puig Pujades pintat per Salvador Dalí.

emocions viscudes o la guia Cook dels bells viatges. La natura provoca emocions, però l'art és, al contrari, el moment en què l'home no deu donar compte a altri que a si mateix.

L'art és una pura creació de l'esperit feta a voltes inconscientment. Així ens interessà sempre amb preferència el pintor i no el que aquest tenia davant dels ulls, que esdevé un pur pretext inconscient.

Amb gran claredat de dicció i de concepte, demostrà l'antinatural de les creacions de l'home.

L'època moderna -digué- amb l'adveniment del maquinisme ha revolucionat i transformat el món d'una manera total i profunda. La fotografia i el cinema resolen a la meravella l'art imitativa.

Lliurat per la civilització el pintor del sens fi d'ingrates i estranyes missions que en altre temps li foren conferides, el pintor d'avui no té més que pintar, que expressar el lirisme.

Els temps presents són de creació; l'home afegeix als fets naturals del món, nascuts en el si de la natura, fets nous nascuts al seu cap, un poema, una pintura, un auto, un avió. Cal crear, aquest és el signe del nostre temps. Per primera volta en la història de l'art una pintura viu absolutament dels seus propis mitjans: és una pura creació de l'esperit.

Les coses nascudes d'aquesta manera -deia Dalí més avall- lluny de la semblança òptica vos donaran la semblança espiritual, la de l'ànima mateixa de les coses.

Fa grans elogis del cubisme com a primer esglaó d'un art nou, arribant després de belles disquisicions plenes d'exemples al superrealisme, que ja no és la plasmació del món exterior, sinó la del món íntim i personal de l'artista.

Dalí va anar desarrotllant la seva confèrència fent-nos conèixer el subscòntient de Freud, que constitueix un món peculiar de l'esperit humà, que porta una vida i obeeix unes lleis totalment en desacord amb les de la consciència. Els superrealistes són els reivindicadors d'aquell món desconsiderat fins avui i que viu en el subsòl del nostre esperit. Els artistes del superrealisme van a buscar la seva realitat a les andanes de les avingudes subterrànies del pre-somni.

Cocteau havia dit ja fa temps: els nens, els boigs, solen rompre sovint d'un sol cop de sabre el nus gordià de l'art, que l'artista passa tota una vida per desfer.

Avui podem assegurar -diu Dalí- que allò diví que sempre ha estat considerat el millor i més elevat de les obres d'art, no és altra cosa que les dèbils guspises del subscòntient, de la sobre-realitat.

El llarg i aciençat treball d'en Dalí, del qual en donem una visió fugissera, mantingué l'atenció del públic qui àvidament seguí les nombroses projeccions amb què fou il.lustrada la conferència.

En acabar, Salvador Dalí vegé premiat el seu treball amb perllongats i cordials aplaudiments.

A continuació Puig Pujades llegí unes proses superrealistes del llibre *Gertrudis*⁽⁸⁾, original de J.V. Foix, essent també aplaudides».

EL «MANIFEST GROC»

En el número de maig de 1928, els responsables de la revista van publicar-hi el famós *Manifest Groc o Manifest Anti-Artístic Català* (1928)⁽⁹⁾, pamflet antiartístic que Dalí havia signat conjuntament amb el crític d'arts plàstiques i periodista Sebastià Gasch⁽¹⁰⁾ i Lluís Montanyà i Angelet, redactor de «L'Amic de les Arts», paper que reivindicava la modernitat de la cultura catalana, atacava la cultura oficial en nom del maquinisme i de l'esport. No entrarem a analitzar-ne el contingut perquè ha estat molt estudiat. Juntament amb J.V. Foix, aquests tres intel·lectuals eren els més capaços i agressius del segon avantguardisme català. 1928 també serà l'any en el qual Dalí col·laborà amb Lluís Buñuel en la producció del film *Un chien andalou*. El *Manifest Groc*, que tingué un gran ressò fora de Catalunya, fou reproduït per Federico García Lorca a la revista «Gallo» que dirigia.

D'aquest manifest, que tot just acabava de sortir, que causà a l'època un gran rebombori, només se'n coneixia una edició com a full solt⁽¹¹⁾. És doncs una veritable sorpresa trobar en aquesta efímera publicació bisbalenca aquest plec de descàrrecs contra la cultura establerta, encara que en aquesta publicació, per raons d'espai, en canvien i desfiguren la disposició tipogràfica de l'original. La col·laboració amb Salvador Dalí no s'acabà amb la reproducció del manifest. També hi trobem dos dibuixos de Dalí de la primera època, un de 1926, editat a la coberta d'un catàleg de les Galeries Dalmau de Barcelona, i un segon de 1927.

(8) Vegeu la recepció i d'estudi de les proses de J.V. Foix, «*Gertrudis*» o *l'aventura d'un jove poeta*, dins el primer volum de l'*Obra Crítica* de Joaquim Molas, Edicions 62, Barcelona, 1995, pàgs. 457 i ss.

(9) Sebastià Gasch, *Un «Manifest» i un «full groc»*, «Serra d'Or», agost de 1968, pàgs. 29-30. Aquest full de denúncia ha estat estudiat per Joan M. Minguet i Batllori, *Escrips d'art i d'avantguarda (1925-1938)* de Sebastià Gasch, Edicions del Mall, Barcelona, 1987, pàgs. 25 i ss.

(10) Alexandre Cirici, *L'aportació de Sebastià Gasch*, «Serra d'Or», maig 1971, pàgs. 345-347. Vegeu també l'estudi i selecció de Joan M. Minguet i Batllori, *Escrips d'art i d'avantguarda (1925-1938)*, Edicions del Mall, 1987. En aquest recull, Gasch dedica diversos articles a la figura de S. Dalí. En l'anomenat *Inaugural de les galeries Dalmau*, publicat per primera vegada a «L'amic de les Arts», núm. 30 (31-XII-1928), dóna raó de les teles que el pintor empordanès havia penjat en aquesta galeria.

(11) [*Manifest Groc*], Imp. Fills de F. Sabater, Barcelona, maig de 1918. Fou editat també a la revista «La» (Barcelona, març de 1928) i a la publicació granadina «Gallo» (núm. 2, d'abril de 1928).

LES DUES IL·LUSTRACIONS DALINIANES D'«EMPORION»

Calia també parlar de la cronologia i de la història dels dos dibuixos dalinians que il·lustren els números d'«Emporion». Per tal de resoldre aquesta comesa, vaig adreçar-me al servei de catalogació de la Fundació Gala Dalí de Figueres, on em donaren tota mena de facilitats. El dibuix «Estudi», té com a nom sencer «Estudi per Ana Maria», i va ser fet l'any 1926, a llapis. Fou publicat a les cobertes de la segona exposició individual de Salvador Dalí a les Galeries Dalmau⁽¹²⁾ (Barcelona), des del desembre 1926 al gener de 1927. La portada d'aquesta exposició figura publicada en diversos catàlegs de l'obra daliniana, editats per Robert Decharnes.

Pel que fa al segon dibuix, fet a tinta sobre paper, no n'he trobat referències. La caligrafia sembla d'arrel surrealista. Segons els responsables de la comissió d'acreditació i catalogació de la Fundació Gala-Dalí, no figura catalogat en cap dels inventaris coneguts. Cal dir que el grafisme té un cert parentiu amb un estudi realitzat per a l'obra «La mel més dolça que la sang» de l'any 1926. També té una certa semblança amb una altra obra d'aquesta època, *Sans titre*, de 1927, un dibuix a tinta sobre paper que figura reproduït al catàleg *Salvador Dalí, rétrospective* (Centre Georges Pompidou. Musée National d'Art Moderne, París, 1980, segona edició, pàg. 57), dintre de l'apartat, *La liberation des doigts*.

(12) El galerista Josep Dalmau, que havia viscut un temps a París, va organitzar el 1912 la primera exposició cubista fora dels cercles parisencs. Sebastià Gasch en el llibre ja esmentat, *Escrits d'art i d'avantguarda...* dedicà diversos articles a les exposicions dalinianes a can Dalmau. Sobre l'evolució pictòrica i cultural del primer Dalí, vegeu el catàleg de l'exposició *Dalí joven* (1918-1930), Museu Nacional Centro de Arte Reina Sofia - Banco de Bilbao Vizcaya, 1995.